

A nemzetközi gazdasági együttműködés és a vegyes társaságok kérdései a törvényes rendelkezések tükrében

1. A modern társadalomban a tudományos-műszaki forradalom körülményei közepette minden állam gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésének elsődrendű fontosságú követelménye kereskedelmi cseréjének fokozása minél több országgal — részvétele az értékek világméretű cseréjében. A nemzetközi gazdasági együttműködésnek lényeges szerepe van valamennyi ország gazdasági fejlődésében, tekintet nélkül társadalmi rendszerére, előmozdítja az anyagi és emberi erőforrások teljesebb értékesítését.

Románia széles nemzetközi együttműködésre, a világ valamennyi államával sokoldalú kapcsolatok létesítésére irányuló politikát folytat. A Román Kommunista Párt 1972. július 19—21-i Országos Konferenciáján Nicolae Ceaușescu elvtárs hangsúlyozta: „Arra irányuló tevékenységünk, hogy fokozzuk a nemzetközi cserét és együttműködést az összes országgal, függetlenül társadalmi rendszerüktől, szerves része Románia külpolitikájának, amely a népek közeledését, az egyenjogú nemzetek közötti együttműködést, a világbéke megteremtését, minden egyes nép haladásának és civilizációjának biztosítását szolgálja.” (Nicolae Ceaușescu: *Románia a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építése útján*. Bukarest, 1973. 464.)

Együttműködésre irányuló külpolitikáját, amelyet Románia elsősorban a szocialista országok viszonylatában érvényesít, de az összes többi országgal is annak érdekében folytat, hogy országunk bekapcsolódjék a világ gazdasági forgalmába, kifejezően tükrözik a külkereskedelemre, a gazdasági és műszaki-tudományos együttműködésre vonatkozó 1/1971. számú törvény rendelkezései.

A külkereskedelmi törvény egységesen, átfogóan és általános érvénnyel jogilag szabályozza országunk külkereskedelmi és műszaki-tudományos együttműködési tevékenységét, e tevékenység tervszerűsítését és megszervezését bel- és külföldön, valamint mindazoknak az intézményeknek és személyeknek az ügykört, amelyek a külkereskedelmi tevékenységbe bekapcsolódnak. Egyszersmind kedvező jogi keretet teremt az együttműködés változatos formáinak megvalósítására, beleértve a termelő és kereskedelmi vegyes társaságok létesítését is belföldön és külföldön egyaránt.

A vegyes társaságok létesítését, megszervezését és működését Románia Szocialista Köztársaságban az 1/1971. számú törvény 57—58. szakaszait továbbfejlesztő 424/1972. számú törvényerejű rendelet (jóváhagyta a 74/1972. számú törvény) szabályozza, a 425/1972. számú törvényerejű rendelet pedig (jóváhagyta a 75/1972. számú törvény) a vegyes társaságok nyereségére kivetett adó megállapításának módját ren-

dezi. Törvényhozásunk nem foglalkozik a külföldi székhellyel működő vegyes társaságok joghelyzetével még akkor sem, ha azok román részvétellel alakultak meg, mert Románia nemzetközi magánjogának szabályai értelmében ezek külföldi törvényeknek vannak alávetve (O. Căpătină: *Regimul juridic al persoanelor juridice străine în România*. București, 1969. 185.).

A vegyes társaságok a gazdasági együttműködés olyan formái, amelyekben egyfelől román gazdasági egységek, másfelől pedig kapitalista vállalatok vesznek részt. Székhelyük lehet országunkban vagy külföldön. E társaságok fő feladatukra az áruk kereskedelmi forgalmazására terjed ki. Létesítésük a kivitel fejlesztését, a nemzetközi gazdasági együttműködés megvalósítását szolgálja. Az a fontos szerep, amely a román áruk kivitelének előmozdítása terén ezekre a társaságokra hárul, kitűnik a létesítésükre, szervezetükre és működésükre vonatkozó jogszabályok alábbi célkitűzéseiből is: a piacok bővítése, az export változatosabbá tétele és az együttműködési tevékenység fejlesztése a világpiacra; olyan beruházások megvalósítása, amelyek elősegítik a nemzetgazdaság fejlesztését, a termelőkapacitások bővítését, korszerűsítését és új felszereléssel való ellátását, a modern technológia bevezetésének meggyorsítását; az üzemszervezés és vállalatvezetés korszerű módszereinek bevezetése; szakemberek képzése a termelés és a kereskedelmi tevékenység számára.

A vegyes társaságot mint a szövetkezés olyan formáját, amely egy szocialista országhoz tartozó gazdasági egység és egy kapitalista országbeli cég között jön létre, első ízben a Szovjetunió Angliával együttműködve hívta életre Moscow Narodny Bank Ltd. néven (Al. Deteșan: *Societăți comerciale — societăți mixte, formă eficientă de cooperare internațională — a Viața economică melléklete*, 1972. 1.). Hasonló társaságokat létesítettek Jugoszláviában, Lengyelországban, Magyarországon, Csehszlovákiában is. Az utóbbi időben a szocialista államoknak a kapitalista országokkal együttműködésben alapított vegyes társaságai jelentős szaporodást mutatnak. Hazánk viszonylatában ez az együttműködési forma mindjobban fejlődik.

A román részvétellel alakult vegyes társaságok tevékenységében a csak néhány év alatt elért eredmények is igazolják, hogy ezek a nemzetközi piacon az áruk kereskedelmi forgalmazásának hatékony és előnyös eszközévé váltak. 1972-ben a szabad devizákban kifejezett román export mintegy 12%-át a vegyes társaságok szolgáltatták. A szóban forgó társaságok teremtettek először piacot olyan román áruk részére, mint például az ammónium-nitrát, a szintetikus kaucsuk, háztartási cikkek stb. Ugyancsak e társaságok révén egyes termékeinkért az azelőttieknél jobb eladási árakat érthetünk el a külföldi piacon. Igaz ugyan, hogy a vegyes társaságok tevékenységében hiányosságok is mutatkoztak, a társaságok e nemének általános tevékenységéhez viszonyítva azonban jelentéktelenek. N. Mănescu és Al. Deteșan adatai szerint egyes esetekben a romániai külkereskedelmi egységek (PETROEXPORT, FIBREK) az árukat késedelmesen szállították, más esetekben a társaságok (pl. a PETRA) nem teljesítettek az előírt határidőben az exportáló román partnerükkel szemben (N. Mănescu—Al. Deteșan: *Societățile mixte de comercializare. Viața economică*, 1973. 9.). Megítélésünk szerint ajánlatos volna, hogy e társaságok vezető szervei intézkedjenek: szüntessék meg a jelzett hiányosságokat, hogy ilyenek a jövőben ne fordulhassanak elő. Ahhoz, hogy a vegyes társaságoknak a kereskedelmi áruforgalomban kifejtett tevékenysége minél hatékonyabbá váljék, azokhoz a modern eljárásokhoz és módszerekhez kell igazodni, amelyek a marketing körébe vágnak. Különös jelentősége van — többek között — a nemzetközi piac tanulmányozásának, a nemzetközi kiállításokon és vásárokon való részvételnek.

A szakirodalom rámutatott arra, hogy külkereskedelmi vállalatainknak, az exportfeladatokat teljesítő iparközpontoknak és üzemszervezeteknek „több kezdemé-

nyezésről kell bizonyosságot tenniük a termékek kereskedelmi forgalmazásával foglalkozó vegyes társaságok létesítése terén, nagyobb mértékben kell olyan, tekintélynek örvendő partnerek felé tájékozódniuk, amelyek ténylegesen hozzájárulhatnak a külkereskedelmi cserék, a román kivitel fejlesztéséhez“ (Al.Puiu: *Relațiile economice dintre țările socialiste și cele capitaliste dezvoltate*. București, 1973.). Ami a román részvétellel létesített, de más állam területén levő vegyes társaságokat illeti, rájuk hárul a feladat, hogy kitartóan foglalkozzanak a román áruk minél gazdagabb választékának elhelyezésével.

A román részvétellel működő vegyes társaságok eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy ezek a hazai áruk kereskedelmi forgalmazásának hatékony eszközei, velük az együttműködés és egyúttal a kivitel növelésének új formája jelentkezik.

2. Országunkban a vegyes társaságokat egyfelől egy vagy több román gazdasági egység (iparközpont, kombinát, tröszt, vállalat, gyár- vagy üzemszoport, a törvény értelmében külkereskedelmi és együttműködési feladatokat teljesítő gazdasági egységek), másfelől pedig egy vagy több külföldi gazdasági szervezet, társaság vagy vállalat (ipari, kereskedelmi, pénzügyi, építészeti, szállítási, szolgáltatási) vagy fizikai személy alkotja. Az ilyen társaság létesítése céljából a jövőbeni társaságoknak a következő okiratokra van szükségük: műszaki-gazdasági tanulmány, alapítási okmány — ebben feltüntetendők mindazok az adatok, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az államigazgatás központi szervei elemezhesék és véleményezhesék a meg-alapítandó vegyes társaság hasznosságát —, társasági szerződés és alapszabály.

Ezek életre hívhatók a társadalmi élet legkülönbözőbb területein: az iparban, földművelésben, turisztikában, szállításban, tudományos kutatásban. Tárgykörük kiterjedhet anyagi javak előállítására, forgalmazására, szolgáltatásokra, különféle munkálatok elvégzésére.

A vegyes társaság megalapítását — a társasági szerződést és az alapszabályt — a Minisztertanács javaslata alapján az Államtanács hagyja jóvá.

Eddig megközelítőleg 30 olyan vegyes társaságot létesítettek, amelyeknek Romániában van a székhelye, vagy — bár külföldi székhellyel — román részvétellel működnek. A Romániában létesített ilyen jellegű társaságok sorában az elsők között említhető a RIFIL román—olasz vegyes társaság. A társaságot a sávinești-i szintetikus rostot és fonalat termelő ipari központ és a ROMALFA olasz társaság alapította. Ez korlátolt felelősségű vegyes társaság. Hatásköre egy festett és festetlen akril-szálat termelő üzem felépítésére, az előállított termékek forgalomba hozására, valamint kívülállóknak számára végzett munkálatokra és szolgáltatásokra terjed. Újabb alapítás a ROM CONTROL DATA román—amerikai vegyes társaság (romániai székhellyel). Ennek az ugyancsak korlátolt felelősségű társaságnak az alapítói a bukaresti elektronikai és automatikai ipari központ és a CONTROL DATA CORPORATION amerikai társaság. A részt vevő felek megállapodása szerint a társaság feladata egy olyan gyár felépítése és felszerelése, amely meghatározott jellegű felszerelést állít elő, s ezt forgalomba is hozza. A külföldön levő, de román részvétellel működő vegyes társaságok közül megemlítjük a következőket: ARCODE (Anglia) korlátolt felelősségű társaság, feladata a román vegyi termékek eladása; DECOFRA — korlátolt felelősségű társaság, franciaországi székhellyel, szintén a román vegyipari termékek eladásával foglalkozik; SORIMPEX — korlátolt felelősségű társaság, olaszországi székhellyel, feladata kereskedelmi közvetítés és általános kereskedelem.

A vegyes társaságok természetét illetőleg a szakirodalomban az a nézet jut kifejezésre, hogy ezek kereskedelmi társaságok, mivel tevékenységük kereskedelmi műveletek és jogügyletek formájában nyilvánul meg (P. Pătrășcanu—I. Rucăreanu: *Regimul juridic al societăților mixte în Republica Socialistă România* — az *Instituții de*

drept comercial internațional című kötetben. București, 1973). Meg kell jegyeznünk, hogy nem minden vegyes társaság kereskedelmi jellegű. Egyesek feladata termelő-tevékenység (például a román érdekeltségű KMIL vegyes társaság, kenyai székhellyel, bányák feltárásával és kiaknázásával foglalkozik), mások termelő és kereskedelmi tevékenységet egyaránt folytatnak (például a ROM CONTROL DATA). Igaz ugyan, hogy bármi legyen is a vegyes társaság feladatköre, „a saját termékek vagy a vásárolt termékek forgalmazása az elsőrendű szerep” (Al. Deteșan, i.m.). Másfelől e társaságok tevékenységének módozatai és jogi formái a kereskedelmi társaságokra jellemzőek; ez újabb bizonyosága annak, hogy a vegyes társaságok is ebbe a kategóriába tartoznak. Például a kereskedelmi társaságok egyik jellemző vonása, hogy jogi személyiséggel vannak felruházva. A vegyes társaságok, ha székhelyük országunk területén van, függetlenül attól, hogy milyen formát öltenek — részvénytársaság vagy korlátolt felelősségű társaság — minden esetben román jogi személyek. (A jogi személy kollektív alanya a polgári jognak, amely önállóan vesz részt a jogviszonyokban és amelyet saját polgári jogi felelősség terhel; lásd. C. Stătescu: *Drept civil*. București, 1970. Jogrendszerünkben e vonatkozásban a jogi személyek legfontosabb kategóriáját a szocialista gazdasági szervezetek alkotják.)

Következésképpen a vegyes társaságok jellegének kérdésében ahhoz a felfogáshoz csatlakozunk, amely szerint ezek a kereskedelmi társaságok kiterjedtebb kategóriájába tartoznak.

3. A törvény értelmében a vegyes társaságok szervezetét és működését a társasági szerződés és az alapszabály határozza meg.

A társasági szerződés és az alapszabály tartalmazza a szerződő felek megnevezését, a társaság tevékenységének tárgyát, székhelyét, tartamát, a társasági tőkét, a társaság tagjainak jogait és kötelezettségeit stb. Az alapszabály — a szerződés kiegészítő része — ezeken kívül olyan rendelkezéseket tartalmaz, amelyek a vegyes társaság szervezetére és működésére vonatkoznak: a közgyűlés és ügyköre, a szavazati jog gyakorlása a közgyűlésen, az igazgató tanács vagy igazgató bizottság és ügyköre stb. (a 424/1972. számú törvényerejű rendelet 10. szakasza).

Bár a társasági szerződés és az alapszabály együttesen az, amit a „felek törvényének” nevezünk, mégis szem előtt tartandó, hogy a vegyes társaságok, ha székhelyük országunk területén van, szocialista tervgazdálkodásunk körülményei között fejtik ki tevékenységüket, ami azt jelenti, hogy a tervgazdálkodás kiterjed e társaságok tevékenységére is. Ennek megfelelően a társaság tevékenységi tárgyának meghatározásakor mérvadóak Románia gazdasági-társadalmi fejlesztésének szempontjai és irányvonalai. A vegyes társaságok ugyancsak ötévi és egyévi programokat készítenek gazdasági és pénzügyi tevékenységük számára, s ezeket az alapszabálynak megfelelően hagyják jóvá. Hogy a társaságok alapítása és tevékenysége kötelező módon beilleszkedik az állami terv kereteibe, egyike azoknak a jellegzetes vonásoknak, amelyek megkülönböztetik őket a kapitalista kereskedelmi társaságoktól.

A vegyes társaság vagyona a felek hozzájárulásából — társasági tőke létesítése céljából —, valamint a tevékenysége során később szerzett javakból tevődik össze. A felek hozzájárulása a társasági tőkéhez lehet pénzbeli hozzájárulás, lehet a beruházásokhoz és a társasági tevékenység kifejtéséhez szükséges javak szolgáltatásával történő hozzájárulás, lehet ipari tulajdonjogok vagy egyéb jogok átruházásával nyújtott hozzájárulás, és ezekről is a társasági szerződés, valamint az alapszabály rendelkezik. A román félnek a társasági tőkéhez legalább 51%-kal kell hozzájárulnia, hogy így a román tőke súlybéli fölénye biztosított legyen a társasági tőke összetételében. Például a ROM CONTROL DATA vegyes társaság esetében az elektroni-

kai és automatikai ipari központ a társasági tőkéhez 55%-kal járult hozzá, az amerikai társaság 45%-kal.

A vegyes társaságok tevékenységüket Románia Szocialista Köztársaság törvényeinek megfelelően fejtik ki. Ezeket a társaságokat egy-egy igazgató tanács vagy igazgató bizottság vezeti. Az igazgató tanács vagy bizottság ügykörét és szervezetét, határozatai meghozatalának módját — szótöbbséggel vagy csak egyhangú szavazattal —, a gondnokok és igazgatók kinevezését, ügykörét, javadalmazását és felelősségét a felek határozzák meg az alapszabályban. Például a ROM CONTROL DATA korlátolt felelősségű vegyes társaság alapszabálya kimondja, hogy a társaság legfelsőbb vezető szerve a társtagok közgyűlése. Azt is előírja, hogy a vegyes társaságot egy igazgató bizottság igazgatja, melynek tagjait a társtagok közgyűlése nevezi ki. Az Amerikai Egyesült Államokban nemrég tett látogatása során Nicolae Ceaușescu elvtárs rámutatott, hogy keretmegállapodásokat kötöttek román vállalatok és a General Electric, a Singer, az ITT és más amerikai cégek együttműködésére vonatkozóan.

A vegyes társaságok román személyzetének jogait és kötelezettségeit ugyanazok a törvényes szabályok határozzák meg, amelyek állami egységeink személyzetére vonatkoznak. Az idegen személyzet jogait és kötelezettségeit az igazgató tanács, illetve igazgató bizottság szabályozza. Az idegen személyzet tagjai vezető tisztséget is betölthetnek a vegyes társaság szervezetében.

A vegyes társaságok gazdasági-pénzügyi ügyleteit abban a valutában könyvelik, amelyekben a felek megállapodtak. Hasonlóképpen a vegyes társaságok termékeit a belföldi piacon a társszerződésben és az alapszabályban megjelölt valutában értékesítik, a külföldi piacon pedig közvetlenül vagy a külkereskedelmi szervezetek közvetítésével. A vegyes társaságok ellátását nyersanyaggal, alapanyagokkal és egyéb árukkal belső erőforrásból és behozatalból biztosítják.

A társaságok kiadásait ugyancsak a társasági szerződésben és az alapszabályban megjelölt valutában veszik nyilvántartásba. A vegyes társaság nyereségéből teremtik meg a tartalékalapokat (természetesen az alapszabály előírásainak megfelelően). A tartalékalapok elkülönítése és a törvényben előírt adók lerovása után fennmaradó részt a társasági tőkéhez való hozzájárulások arányában felosztják a társtagok között, vagy pedig a vegyes társaság fejlesztésére fordítják.

A vegyes társaságok egész tevékenysége arra összpontosul, hogy megkönnyítse a román áruk kivitelének fejlesztését, az exportáruk választékának bővítését és újabb piacokra való kijuttatását, a román áruk állandó idomulását a külső piac követelményeihez (M. Mănescu: *Societățile mixte și cooperarea internațională*. Lumea, 1973. 4.).

A vegyes társaság működésének időtartamát a felek határozzák meg a társasági szerződésben. Az alapszabályban a felek megállapodnak a vegyes társaság felosztásának és felszámolásának módjáról és eljárásáról.

Ha tevékenysége során a vegyes társaság és valamely román fizikai személy vagy jogi személy között jogviták keletkeznek, annak megoldása a bírói hatóságok hatáskörébe tartozik. A vegyes társaságnak valamely román jogi személlyel felmerült vitáját, ha az szerződéses jogviszonnyal kapcsolatos, a döntőbíróóság is elbíráhatja, feltéve, hogy a felek ebben megállapodtak. Ilyen esetben a felek a Románia Szocialista Köztársaság Kereskedelmi Kamarája mellett működő Döntőbíróóság hatáskörét is betölthetik.

A román állam kötelezi magát arra, hogy a vegyes társaságok működését garanciákkal látja el. Ennek megfelelően államunk szavatolja az idegen társtagok részére a nyereségnek, a román társtagoknak átadott társasági betét értékének vagy a fel-

osztatás és felszámolás után fennmaradt társasági aktíva felosztásából származó járandóságoknak, illetve az őket megillető bármely egyéb járandóságoknak az átutalását külföldre a Román Külkereskedelmi Bank útján, a társasági szerződésben, valamint az alapszabályban előírt feltételek alapján.

4. A vegyes társaságok szervezetére és működésére vonatkozó törvényerejű rendelet kimondja, hogy a dolgozók közgyűléseinek összetételét és működését szabályozó román törvény megfelelő módon alkalmazandó a vegyes társaságokra is. Mint ismeretes, a dolgozók közgyűlése a kollektív vezetés legmagasabb formája, az a fórum, amelyben a dolgozók tömegei szervezeten vesznek részt a gazdasági-társadalmi tevékenység vezetésében, a termelési programok teljesítésével kapcsolatos kérdések megvitatásában és megoldásában, ellenőrzik az állami szocialista egységek vezető szerepeit. Következésképpen a dolgozók a vegyes társaságokban is közvetlen formában vesznek részt a tevékenység vezetésében. A vegyes társaságokban — az alapszabály előírásainak megfelelően — a dolgozók közgyűlésen választják meg az igazgató tanácsba vagy igazgató bizottságba küldött képviselőiket, a román fél számára biztosított képviselő-számnak megfelelően.

A vegyes társaságok tevékenységét elsősorban azok a román és külföldi gazdasági szervezetek ellenőrzik, amelyek e társaságokat alkotják. Ezenkívül el kell ismerni a román államnak is azt a jogát, hogy a területén működő vegyes társaságok tevékenységét ellenőrizze, természetesen azoknak a sajátos vonásoknak a szem előtt tartásával, amelyek ezeket a társaságokat jellemzik, valamint az a jogát is, hogy a társasági vagyon kezelésének módját figyelemmel kísérje.

Rodica Narcisa Petrescu

Löwith Egon: Portré